

ש י כ ה ן

ברור נוסף בענין הזכרון והתשובה מאהבה

(תוספת והשלמות לעמודים קעה – קעו)

"על פי יסוד זה יש להסביר את הענין הנפלא הקשור גם הוא במטבע שטבעו חכמים בברכות, בענין יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת לומר "זכרון תרועה" בתפילה ובקידוש, נברר קצת את הענין:

שנו רבותינו במשנה: "יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת – במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש, התקין ר' יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שישבו בית דין וכו"ו עיי"ש. בגמ' שם (ר"ה, כט) הטעם שנוי במחלוקת אמוראים: "ר' חמא ברי' חנינא אמר: כתוב אחר אומר "שבתון זכרון תרועה" (ויקרא, כג) וכתוב אחד אומר "יום תרועה" (במדבר, כט) – כיצד יתקיימו שני מקראות הללו? – לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת, כאן ביו"ט שחל להיות בחול". ע"ז מקשה רבא "אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן, אלא אמר רבא וכו' ורבנן גזרו בה כדרבה וכו' שמא יטול שופר בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים".

מחלוקת אמוראים זו שבבבלי – אינה מובאת בתלמוד הירושלמי שם שסתם: "ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל הוון יתבין מקשיי אמרין תנינן יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וכו', אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה אין לית הוא דבר תורה (מצות תקיעת שופר) אף במקדש לא ידחה – עבר כהנא אמרין: הא גברא רבה דנשאל ליה. אתון שאלון ליה אמר לין כתוב אחד אומר וכו' ובהמשך דתנן ר' זעירא עם חבריא" ומסקנתו: בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה ושואל בירושלמי: "מעתה אפילו במקום שהם יודעים שהוא באחד לחודש ידחה" (שבקיאין בקידוש החודש עיי' בי"ד שבירושלים) והתשובה: "תני ר"ש בן יוחי והקרבתם במקום שהקרבות קריבין וכו"ו עיי"ש כל דברי הירושלמי בענין ירושלים העיר וכל מקום שיש בי"ד קבוע ובענין א"י וחז"ל ואכמ"ל.

הרי שע"פ הירושלמי נשאר הלימוד בענין ר"ה שחל להיות בשבת – מהפסוק "זכרון תרועה" ויש גזירת הכתוב מיותרת בענין היוצא מן הכלל: מקדש, ירושלים ובית דין ולא כלפנינו בבבלי שכתב לימוד זה וסיכם שהוא רק גזירה דרבנן.

כדברי הירושלמי מצינו בפסיקתא דרב כהנא (ואולי הוא "כהנא" הנזכר בירושלמי): "ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש היון מתקשיין וכו' עבר כהנא אמרין הא אתא מרה דשמעתא ניקום ונשאל וכו' ובזמן שהוא בא בשבת זכרון תרועה וכו' ר' זעירא וכו' ודרש ר' לוי קמייהון וכו' הא כיצד יתקיימו שני כתובין וכו' מזכירין אבל לא תוקעין תני ר' שמעון בר יוחי ידחה במקדש שהם יודעים זמנו של חודש ואל ידחה במקום שאין יודעין זמנו של חודש וכו"ו, קרוב לנוסח שבירושלמי.

נספחות

בנוסח התפילה ובקידוש נקבע להלכה במטבע שקבעו חכמים בברכות לומר ברי"ה שחל להיות בשבת "זכרון תרועה" וברי"ה שחל להיות בחול: "יום תרועה" – הרי שכל ישראל נוהגין כדברי הירושלמי והפסיקתא וכדברי רב חמא שבגמ' והענין אומר דרשני.
נראה לעני"ד לחדש כאן, ענין נפלא פנימי ועמוק.

לכל תקיעה יש שני צדדים:

- א. להזכיר ולפעול ישועות אצל ה' יתברך כדברי הגמ' למה תוקעין בשופר של איל וכו' כדי שאזכיר להם עקידת יצחק ואני מברכם ב"שופרות" – שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים.
- ב. להזכיר ולזכור בעצמנו להתעורר בתשובה כדבריו המפורסמים של רבינו הרמב"ם: "עורו ישנים משנתכם ותנו לבכם וכו'" וכך הוא הטעם השני מן הטעמים בתקיעת שופר שמביא רבינו סעדיה גאון – והוא ענין הזכרון לעצמנו ולכל ישראל.

ביום השבת אין צורך בזכרון זה – כי השבת – זמן התשובה מאהבה היא כולה זכרון, זכור את יום השבת לקדשו, וכמו שבענין התפילין אמרו רבותינו שאין מניחים אותם בשבת – כי השבת עצמה היא ברית ואות – ואין צורך לאדם מישראל השובת שבתו באות נוסף, כך אנו מציעים לומר: שבשבת קודש אין צורך בתקיעה כדי לעורר את האדם לתשובה – כמו שכותב מרן בעל חידושי הרי"מ: "נשיאת ראש זו שבת ובשבת נעשים כל הרצונות אחד ורק לרצון השי"ת שמתאחדין ברזא באחד". ועוד כמו שהזכרנו לעיל – הרי שאין צורך בתקיעת שופר בשבת כדי לעורר הזכרון מרצון בלבם של ישראל – עם מקדשי שביעי המקיימים גם "זכור את יום השבת לקדשו" והוא רק יום "זכרון תרועה" כמדרשם חז"ל.

אך במקדש – שהוא מקום שהקרבנות קרבין והשכינה שורה – עדיין אנו זקוקים לתקיעת שופר כחלק מן העבודה ובתקיעות שהיו במקדש על הקרבנות שעליהם נאמר: "והיו לכם לזכרון לפני ה' אלוהיכם, אני ה' אלקיכם". ובמקרא שכתוב: "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני ה' אלוהיכם" וזה בכל יום ובודאי ביום הדין שהתקיעה מעלה זכרון עקידת יצחק לפני ה' יתברך, והשומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים – כפי שאנו מברכים במוסף של ראש השנה וכאן לא שייך לחלק בין שבת לחול – כי לזכרון זה צריכים אנו תמיד ובודאי ביום הדין ולכן "במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה".

מעתה "בית דין קבוע" הוא מקום השראת השכינה כמקרא שכתוב: "אלקים נצב בעדת אל בקרב אלוקים ישפוט" ובדברי חז"ל – ובמקום שהשכינה שורה כמו במקדש כך זה בבית הדין – צריך לתקוע גם בשבת – לפני ה'.

לכן נקרא ראש השנה יום הזכרון ובמטבע הלשון שקבעו חכמים בברכות – והזכרון הוא גם לפני ה' וגם להזכיר ולעורר לבם על ישראל ובשבת כלפי ישראל הוא רק זכרון תרועה ולא יום תרועה וכך אנו אומרים בתפילותינו.

זה הוא עומק דברי המשנה: "יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת – במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה".

ש י כ ה ן

כנגד קרבנות תקנום (ברכות, כו, ב ועוד) וכן אמרו: "שמחת לכו — זה בנין ביהמ"ק" (תענית כו, ב — במשנה) והוא גם הראש דכאו"א מישראל — כמובן ממארז"ל "משחרב ביהמ"ק וכו' ד' אמות של הלכה" (ברכות, ח, א).

וכשביהמ"ק הפרטי של כאו"א הוא בבנינו אזי שייך הוא לתשובה מאהבה רבה ואהבה בתענוגים — וזה שייך גם בשבת וזהו ענין התקיעה בשבת בבית המקדש — תשובה ועבודה מאהבה רבה ואהבה בתענוגים.

ובנין בית המקדש הפרטי הוא הכנה והקדמה לבנין בית המקדש הכללי שאז יהי' "יתקע בשופר גדול" שזוהי מדריגה היותר עליונה בתשובה שעל זה נאמר: "משיח אתי לאתבא צדיקיא בתיובתא".

עד כאן העתקנו מכת"י קדשו של כ"ק אדמו"ר זיע"א (יחד עם מילות קישור וכמה ציונים שנערכו ע"י מערכת "אוצר החסידים"), עייש בכל דבריו המאירים והקדושים ונזכיר עוד מ"ש שם בהמשך בפלפול: "איך משום שבות בטלו תקיעת שופר שענינה התעוררות רחמים וכו' אלא שבשבת אין נצרך כ"כ לזה, כי, עיקר פעולת השופר לסלק הבי"ד של מעלה ממשפטנו ובשבת רק הקב"ה דן, אבל לא בי"ד דלמעלה, דאין דנים בשבת אם יש עדיף מינייה (ביצה, לו, ב) ורק הקב"ה יכול לדון בשבת, דליכא דעדיף מינייה".

דבריו הנפלאים של כ"ק האדמו"ר זיע"א — מאירים כל הסוגיא הנפלאה הזאת ומבוארים גם מ"ש שטבעו חכמים בברכות של ר"ה בכל יום — הלשון "תרועה" ובשבת הלשון "זכרון תרועה" וד"ל.